

YTTRANDE

Diarienummer
Ku2022/01230

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.md@regeringskansliet.se

Remissvar

Branschorganisationen Gratistidningarnas Förening (GTF) tackar för möjligheten att lämna remissvar på promemorian:

Ett hållbart mediestöd för hela landet Ds 2022:14

Generellt

Gratistidningarnas Förening delar utredningens slutsats att det finns ett samhällligt intresse av att den lokala journalistiken bevaras och utvecklas. Att återskapa en lokal journalistik som inte längre finns är mycket svårt och sannolikt förenat med betydligt högre kostnader för samhället än att, som föreslås, rikta mediestödet specifikt till de befintliga aktörerna på detta område.

Där vill vi gärna framhålla att gratistidningarna på många ställen är den enda kontakten som medborgarna har med den kommunala verksamheten. Extra tydligt har detta varit nu i samband med kommunalvalen där den enda oberoende vägledning medborgarna fått kring partiernas kommunala politiska preferenser har tillhandahållits av den lokala gratistidningen. Särskilt tydligt är detta i våra utanförskapsområden där den digitala uppkopplingen ännu är mer begränsad än många mediedebattörer tycks inse.

Vi ser oss alltså som en nyckelgrupp i samhällets strävan att upprätthålla och stärka den lokala samhällliga informationen och bevakningen.

Att skapa lokal journalistik är bara halva jobbet, att se till att den når fram till medborgarna är den andra halvan och lika viktig. Att den journalistik som skapats med hjälp av skattepengar når fram till skattebetalarna är en rimlig förväntan från medborgarna. Därför menar gratistidningarna att det distributionsstöd som lämnas oförändrat och det tillfälliga distributionsstöd som idag endast träffar en bråkdel av mottagarna bör reformeras samtidigt med utredningens föreslagna mediestöd. I detta sammanhang kan det vara värt att påpeka att många prenumererade tidningar nu via olika betalväggar i praktiken blir alltmer exkluderande. Allt fler medborgare kommer under kommande år att vara hänvisande till Facebook för sin samhällliga informationsinhämtning. Gratistidningarnas betydelse för den lokala informationsinhämtningen kommer i motsvarande grad att öka.

Gratistidningarna lämnar nedan kommentarer vid respektive punkter i utredningens förslag.

4.7 Distribution av tryckta dagstidningar/Infrastrukturstöd

Att det skapas lokal journalistik är halva uppgiften för ett nytt mediestöd. Den andra halvan är att nå fram till medborgarna och skattebetalarna med den till dels stödfinansierade journalistiken. Gratistidningarna har under utredningens gång framfört vikten av ett infrastrukturstöd så att så många medborgare som möjligt kan ta del av lokal journalistik. Behovet har aktualiserats under det senaste året med kraftigt höjda papperspriser (som också är en del av distributionen) och distributionskostnader.

Efter förslag från myndigheten infördes i början av 2022 ett tillfälligt distributionsstöd för att kompensera tidningsföretagen för ökade kostnader till följd av övergången till varannandagsutdelning av post.

Uppdraget som låg till grund för utredningen beträffande ett nytt distributionsstöd var tudelat.

1. Utredningen skulle lämna förslag på hur det statliga distributionsstödet kan utvecklas för att omfatta FLER kategorier av tryckta nyhetstidningar som distribueras till läsare.
2. Utredaren skulle även lämna förslag som säkerställer fortsatt utdelning av tidningar varje dag vid en situation med varannandagsutdelning.

Det nya tillfälliga distributionsstödet löser endast den andra av dessa två punkter. Nämligen att möjliggöra för ca 3 procent av landets hushåll som prenumererar på en morgontidning får ett stöd för att denna distribution skall kunna genomföras även efter att PostNord infört varannandags utdelning. Den första uppgiften i uppdraget återstår.

Därför föreslår gratistidningarna att:

- A. Kravet på att ingå i samdistribution lyfts bort och att man öppnar upp för att allmänna nyhetsmedier skall kunna ta emot distributionsstöd om (20 öre), oberoende av vilken distributör man anlitar på en fri marknad.

Alternativt

- B. Delar av mediets distributionskostnader kan tillåtas ingå i kostnadsunderlaget för det allmänna redaktionsstödet.

I båda fallen kan den budgeterade och avsatta summan för det tillfälliga distributionsstödet fungera som ram för ett reformerat distributionsstöd.

8.5.1 Demokratiparagraf

Gratistidningarna ställer sig positiva till införandet av en demokratiparagraf. Det är viktigt att hålla isär frågan om stöd från frågan om yttrandefrihet. Alla yttringar som ligger inom ramen för den grundlagsreglerade, för ett fritt samhälle helt centrala, yttrandefriheten, ska inte per automatik också vara berättigade till statligt stöd. Yttrandefriheten är generell, statens stödinsatser specifika utifrån vilka värden som annars riskerar att gå förlorade.

8.5.3 Villkor om andel egenproducerat redaktionellt innehåll

Villkoret för att kunna söka och få mediestöd är att mediet producerar eget, exklusivt innehåll bestående av nyhetsbevakning och granskning. I nuvarande stöd skall andelen vara minst 20 procent av det totala innehållet. Gratistidningarna har gång på gång påpekat att andelen egenproducerat och lokalproducerat innehåll borde vara högre än 20 procent då mediestödet

annars riskerar att finansiera reproducerat innehåll som publiceras av koncerner i ett flertal tidningar, vilket i vår mening inte bör vara mediestödets syfte.

Vi föreslår vidare att begreppet "egenproducerat redaktionellt innehåll" ändras till "exklusivt redaktionellt innehåll" och att definitionen av detta tydliggörs. Begreppet "egenproducerat" gör också att frilansmaterialet riskerar att hamna i en gråzon.

Sedan kan kraven för Gratistidningarnas del gärna skärpas från nuvarande 20 procent.

Används begreppet "betydande del" bör det specificeras till "betydande del av det totala innehållet".

8.5.4 Villkor om periodicitet

I nuvarande skallkrav är det tydligt att villkoret är 45 utgåvor eller publicerings-, sändningstillfällen per år. Nu ändras lydelsen till enbart hög regelbundenhet och öppnar för tvist om vad som bör betraktas som hög regelbundenhet. Återigen får mediestödsnämnden en svårare uppgift som lämnar utrymme för större godtycke. Detta riskerar också generera fler inskickade mediestödsansökningar varav fler refuseras och med siffersatta villkor kommer tydligare förutsättningar för medier att verka på marknaden.

8.5.5 Användarförankring

Här föreslås att det allmänna mediet skall ha "god användarförankring i bevakningsområdet" för att vara stödberättigat. Här ger även utredningen på andel läsare i bevakningsområdet, 15 procent, men om 15 procent motsvarar mer än 3 000 invånare bör gränsen i stället sättas vid 3 000 regelbundna användare.

Gratistidningarna anser att ett mediestöd som består av skattepengar skall komma så många skattebetalare till del som möjligt och att gränserna på 15 procent respektive 3000 användare gott kan höjas.

9.1.1 Behov av ekonomiskt stöd

Det är viktigt att detta behovskriterium införs. Stöd är inte till för medier och koncerner som gör stora vinster. Främst handlar det om stora koncerner som är berättigade till stöd för en rad olika publikationer. Detta kommer man inte till rätta med i föreliggande förslag. Det är därför av yttersta vikt att ett tak för hur mycket stöd en enskild mediekoncern kan få införs. Då stödet inte längre är ett rättighetsstöd skulle effekten annars kunna bli att en och samma koncern tillgodogör sig närmare 40 procent av det totala stödet. Där finns en betydande risk för snedvridande effekter på konkurrensen. Risken för diverse ekonomiska upplägg där koncerner flyttar vinster till interna fastighetsbolag eller dylikt bör också uppmärksammas.

Utredningen skriver att "Bedömningen av den ekonomiska situationen ska göras *före* stöd". Gratistidningarna anser att denna skrivelse bör stå i förslagstexten för tydlighets skull. Se exempel nedan.

Förslag: Allmänt redaktionsstöd ska få lämnas för allmänna nyhetsmedier som uppfyller de allmänna förutsättningarna för mediestöd och har behov av ekonomiskt stöd för den redaktionella verksamheten. Bedömningen av den ekonomiska situationen ska göras före stöd

9.1.2 Minsta personalstyrka

Gratistidningarna är eniga med utredningen på denna punkt.

9.1.3 Lokal och regional nyhetsförmedling

Gratistidningarna är eniga med utredningen på denna punkt.

9.2 Särskilda förutsättningar för utökad redaktionsstöd (vita fläckar stöd)

Gratistidningarna är eniga med utredningen på denna punkt

9.3.1 Stödgrundande kostnad för allmänt redaktionsstöd

Gratistidningarna är överens med utredningen att underlaget för de redaktionella kostnaderna kan snävas in och att många små kostnadsposter som idag är stödberättigade kan uteslutas då de är små belopp som till stor del komplicerar ansökningsförfarandet och de kostnadsredovisningarna som skall göras, kräver mycket jobb, för både tidning, revisor och handläggare på MPRT, utan riktigt stor påverkan på stödbelopp.

Det är dock av stor vikt att även frilansmedarbetarnas kostnader här ska kunna inkluderas, annars riskerar frilansreportrars ställning på arbetsmarknaden försvagas vilket inte är önskvärt. Förslaget är i denna del i otakt med medieutvecklingen. Mycket av de mindre tidningarnas exklusiva journalistik utförs idag av frilansande medarbetare som inte nödvändigtvis har tidningens redaktion som bas men som är av avgörande betydelse för tidningarnas exklusivt producerade samhällsjournalistik. De har samma värde för de mindre tidningarna som olika utrikesreportrar har för de stora.

9.3.2 Beräkning av allmänt redaktionsstöd

Gratistidningarna är överens om de föreslagna stödnivåerna, men vill understryka viktigheten i att nivåerna är i linje med de anslag som budgeteras.

I nuvarande mediestöd lovas stöd upp till 75 procent av redaktionella kostnader men utfallet under 2022 var ibland så lågt som 6-7 procent, vilket urholkar trovärdigheten och nyttan med stödet

9.3.3 Beräkning av utökad redaktionsstöd (vita fläckar stöd)

Gratistidningarna är eniga med förslaget.

10.1 Mediestödsnämndens beslut

När rättighetsstödsmodellen tas bort för att ersättas med en bedömning av behovet går det inte att undkomma ett visst mått av godtycke. Att kombinera det med ett stopp för överklagande riskerar att minska legitimiteten i processen samt skapa en rättsosäkerhet i systemet.

Överklaganderätten finns ju generellt för att värna medborgarens rätt gentemot staten vilket för statsmakten har fördelen att tilltron till densamma ökar, att korruptionsriskerna, och misstankarna, minskar. Riskerna med en kombination av en inbyggd godtycklighet i bedömningen och ett förbud att överklaga torde ur detta perspektiv vara överhängande. Det är då samtidigt viktigt att överklagandeprocesserna hanteras på ett sådant sätt att de inte "låser systemet", det vill säga att beviljade stöd fryser inne i väntan på en annan aktörs rättsprocess. I värsta fall skulle penningstarka koncerner annars kunna använda överklagandemöjligheten som ett strategiskt vapen riktat mot konkurrenter.

Dialogen mellan de sökande och MPRTs handläggare är i praktiken alltid den viktigaste kanalen för att lufta synpunkter kring olika bedömningsgrunder och Gratistidningarna föreslår därför att sökanden ges möjlighet att få ta del av, och kommentera, det beredda ärendet innan det läggs fram till mediestödsnämnden. På detta sätt kan nämnden ta eventuella kommentarer från sökanden i beaktande jämte det beredda ärendet.

Gratistidningarna vill därför också tydligt ställa sig bakom förslaget som exemplifierats i en sexstegsprocess med ett stegs tillägg (steg 3 nedan)

1. Maj–augusti år 0: Medieföretagen ansöker om stöd för stödåret (det vill säga år 1).
2. September–december år 0: MPRT handlägger ansökningarna om stöd för år 1.
3. *Sökande ges möjlighet att ta del av och kommentera handläggarens beredda ärende innan det läggs fram till mediestödsnämnden.*
4. December år 0: Mediestödsnämnden beslutar om vilka aktörer som uppfyller kriterierna för stöd och därmed ska beviljas stöd för år 1.
5. Mars–april år 1: Efter att aktörerna har lämnat in ekonomiska redovisningar för kvalifikationsåret (år 0) fattas ett andra beslut om vilka belopp som ska betalas ut i stöd. Detta beslut kan enligt MPRT fattas av nämndens ordförande.
6. År 1: Stödet betalas ut i efterskott med en fjärdedel per kvartal. Det är viktigt att utbetalningarna ska kunna pausas vid större för- ändringar hos aktörerna, exempelvis konkurser.
7. April år 2: Aktörerna redovisar hur stödet har använts år 1.

10.2 Mediestödsnämndens sammansättning

Mycket av de bedömningar som kommer att göras är av annan art än rent juridiska. Det är därför viktigt att även andra yrkeskategorier finns representerade i nämnden, inte minst ekonomer när behovet av ekonomiskt stöd ska bedömas. Att nämnden inte är politisk är av yttersta vikt, och skrivningen borde därvidlag även explicit innefatta tidigare riksdagspolitiker som i praktiken fortfarande representerar sina partier.

11.2 Övergångsstöd

Gratistidningarna förstår och sympatiserar med enskilda aktörers behov av ett övergångsstöd. Vi vill dock betona att detta stöd då behöver vara en del av den helhet som EU har att ta ställning till när nuvarande tillståndsperiod går ut vid årsskiftet 2023-24. Vi menar också att övergången, som enligt uträkningen beräknas kosta 240 miljoner per år 2024-2028, inte allena kan finansieras med reducerade stödbelopp i det framtida mediestödet utan att mediestödsbudgeten måste förstärkas under övergångsåren.

Den fördröjning på fem till sex år innan det nya stödet kan verka fullt riskerar annars bli förödande för många av de publikationer som det nya stödet med sin inriktning avser att värna. För oss slår exempelvis de omfattande kostnadsökningar på tidningspapper som utlösts av elprisutvecklingen hårt redan idag. Reducerade stödnivåer parat med ökade papperspriser hotar redan i dag just den lokala journalistiska bevakning som det nya mediestödsförslaget syftar att stödja.

11.4 Prioritering inom redaktionsstödet och övergångsstödet

Gratistidningarna är eniga med förslaget.

11.5 Högsta stödnivå för redaktionsstöd och övergångsstöd

Gratistidningarna är eniga med förslaget.

13.4.3 Bedömning av lämpligheten att sänka mervärdesskatten för omsättning av allmänna nyhetstidningar

Gratistidningarna saknar prenumerationsintäkter och skulle därför inte hjälpas av ett nollmomsförslag. Men även principiellt finns anledning att ifrågasätta förslaget. Reducerad moms för någon grupp ställs alltid mot någon annan som anser sig ha lika ömmande skäl för sin sak. Moms på tidningar mot moms på mat. Diskussionen riskerar att mer skada än hjälpa branschen. Dessutom är det ett förslag som mer hjälper de stora koncernerna än de små lokala aktörerna. Förslaget ligger alltså inte i linje med mediestödsutredningens riktlinjer.

Avslutningsvis

Gratistidningarna tackar utredaren för en snabbfotad och lyhörd utredning som enligt vår mening lyssnat in den breda branschen relativt väl och formulerat ett till största del bra förslag till nytt mediestöd. Dialogen med både utredaren och politiker och andra branschaktörer har fungerat väl i denna utredning. Vi finner det viktigt att denna dialog kan fortsätta i samma goda anda genom hela den beredningsfas som nu tar sin början.

Styrelsen för Gratistidningarnas Förening

genom

Dennis O Krook, projektledare

Ann-Louise Kleen, Ordförande